

Når fokuset på effektivitet overgår god relasjon med publikum

Et vitenskapelig essay om «avhør på stedet»

BACHELOROPPGAVE (BOPPG30)
Politihøgskolen
2021

Kand.nr: 270
Antall ord: 6586

Innholdsfortegnelse

Oppdraget	2
Avhør på stedet.....	3
Tema for oppgaven.....	3
<i>Avgrensning: .....</i>	<i>4</i>
Initialfasens viktigste tidsrom.....	5
Politiets møte med publikum	6
<i>Økt publikumsservice? .....</i>	<i>7</i>
<i>Tillit til politiet: .....</i>	<i>8</i>
Kontaktetablering «på stedet»	10
<i>Hvordan prioritere kontaktetableringen? .....</i>	<i>12</i>
Metode og avslutning.....	15
Litteraturliste:	18
<i>Selvvalgt pensum: .....</i>	<i>19</i>

Oppdraget

Jeg kjenner sola varme i ansiktet mens jeg går til jobb. Vintermånedene er over, og vi går mot varmere tider. Uniformen tas på, og jeg gjør meg klar til en kveldsvakt på ordensseksjonen. Politibilen er pakket klar, og jeg sitter på piketten med vaktlaget. Kaffetrakteren blir satt på, og vi gjør oss klar til parole. Men det blir ikke tid til kaffe eller møte. Situasjonen snur brått når vi får en oppsiktsvekkende melding fra operasjonssentralen.

Vi får inn en melding om en ung mann som har blitt knivstukket flere ganger. Mannen er fortsatt ved bevissthet, og forklarer at han har blitt knivstukket av sin egen far. Jeg merker øyeblikkelig en stemning i rommet som tyder på at alle forstår alvoret. Vi løper ut til politibilene. Jeg kjører sammen med to andre politibetjenter. En annen patrulje får i oppgave å ta hånd om den knivstukkede mannen som har kommet seg bort fra stedet, mens vårt mål er å få kontroll på gjerningspersonen. Vi kjører til adressen. De to betjentene jeg kjører med, tar seg inn i boligen, og får fort kontroll på en eldre mann. Mannen blør fra ansiktet, og det kan tyde på at det har vært en kamp på stedet. Vi forstår at det har skjedd en alvorlig hendelse innad i en familie. Sønnen blir fraktet til sykehuset med alvorlige skader. Om han vil overleve vet ingen. Behovet for å iverksette etterforskningskritt er viktig nå. Vi sperrer av åstedet, og starter kriminalteknisk sporsikring. Åstedet er preget av høyt tidspress, da det er mange arbeidsoppgaver som må gjøres. Jeg blir bedt om å ta avhør av moren i familien. Moren er ikke tilstede ved adressen, så vi ringer henne og ber henne komme til stedet. Det viser seg at hun er på jobb i hjemmesykepleien, men hun avbryter vakten sin med en gang. Jeg kjenner at jeg kvier meg til å foreta avhøret.

Moren kommer kjørende til stedet. Jeg ser allerede nå at hun er fortvilet og sjokkert. Hun snakker usammenhengende og fort, og hun lurer på hva som har skjedd. Hun blir informert om hendelsen. Jeg ser på kroppsspråket hennes og ansiktsuttrykket at hun blir enda mer fortvilet. Jeg forklarer at vi gjerne må få tatt et avhør. Hun spør om det virkelig er nødvendig, og jeg forklarer at det vil være til stor hjelp for etterforskningen hvis vi får tatt avhøret så fort som mulig. Hun sier omsider ja, nølende. Jeg setter på lydopptaket, informerer om rettighetene og starter avhøret. Til tross for at moren er stresset, fortvilet og trolig fortsatt i sjokk, får vi gjennomført avhøret. Sekunder etter lydopptaket blir skrudd av, drar hun avsted til sykehuset. Siden har jeg aldri sett henne.

Avhør på stedet

Refleksjonene jeg har gjort meg etter oppdraget har ført til en økt interesse omkring straksavhør. «Avhør på stedet» er en av flere oppgaver som går under arbeidsmetodikken «*politiarbeid på stedet*» (Bjerknes & Fahsing, 2018). PPS er en del av politireformen fra 2015, og det er et prioritert satsingsfelt i den operative tjenesten, hvor målet er at patruljene skal utføre og ferdigstille flere oppgaver ute på åstedet (Bjerknes & Fahsing, 2018, s. 379). Målet med økt effektivisering skulle oppnås ved blant annet ferdigstillelse av avhør på et tidligere tidspunkt, og følgelig har implementeringen av arbeidsmetoden medført en mangedobling av avhør på stedet (Politidirektoratet, 2017, s. 2).

I løpet av mitt praksisår merket jeg fort hvor viktig arbeidsmetoden var. Sett fra et politifaglig perspektiv vil det oftest være flere fordeler ved å foreta avhør av de involverte så tidlig som mulig. Utover praksisåret var jeg imidlertid på noen oppdrag som førte til at jeg reflekterte noe mer kritisk over arbeidsmetoden. Jeg fikk en følelse av at straksavhørene ble en standardisert oppgave vi gjennomførte på alle åstedene, uten å vurdere ytterligere hvorvidt det var hensiktsmessig og forholdsmessig i den aktuelle saken eller ovenfor den aktuelle personen. Det er ofte slik at desto mer alvorlig sak det er, desto viktigere er det med forklaring tidlig i saken. På en annen side kan det føles mer utfordrende og sette på lydopptaket og starte et avhør ovenfor en person som nettopp har opplevd noe skremmende, traumatisk eller trist.

Tema for oppgaven

Bakgrunnen for temaet bygger på egen praksiserfaring. Etter avhøret med moren satt jeg igjen med en dårlig magefølelse og flere spørsmål. Er det slik at avhør på stedet kan forringe politiets relasjonelle møte med publikum, og hvilke konsekvenser kan det eventuelt medføre? Kan det i verste fall medføre svekket tillit til politiet? Hvordan kan man i så fall tilstrebe å oppnå god relasjon og kontakt med publikum på åsteder med høyt tidspress?

Mine tanker i ettertid var at åstedet var preget av et høyt tidspress, hvor det var et stort krav til å være mest mulig effektiv. Dette medførte at fokuset mitt primært ble på alle arbeidsoppgavene som skulle gjøres. På bakgrunn av dette, følte jeg at straksavhøret påvirket

det relasjonelle aspektet negativt. Jeg ønsket å vise moren empati og medfølelse, men jeg følte at fokuset på effektivitet overgikk det relasjonelle og medmenneskelige aspektet ved møtet. I oppgaven vil jeg derfor se nærmere på betydningen av et godt relasjonelt møte, og hvilke konsekvenser det kan medføre dersom det blir nedprioritert. Videre i oppgaven vil jeg gå nærmere inn på hvordan jeg kunne oppnådd en bedre kontaktetablering under avhøret som ble tatt på stedet. Gjennom erfaringer fra praksis, har jeg opplevd både gode og dårlige kontaktetableringer. På bakgrunn av dette har jeg utviklet en nysgjerrighet omkring hva som fører til gode eller dårlige relasjoner på stedet. Følgelig vil jeg reflektere rundt hva som førte til at kontaktetableringen med moren ble utfordrende, og hva jeg kunne gjort annerledes.

Jeg vil reflektere rundt valgene og tankene som ble gjort ved oppdraget, i tråd med en hermeneutisk prosess som bygger på den fenomenologiske og hermeneutiske tradisjon (Olsvik, 2013, s. 99). Ved å ha en fenomenolistisk tilnærming til prosessen, betyr det at jeg vil reflektere ved mine subjektive erfaringer i oppdraget. Jeg vil reflektere rundt mine egne tanker og følelser fra det nevnte oppdraget, og samtidig vil jeg å trekke inn relevant teori og forskning innenfor emnet.

Avgrensning:

Innenfor tematikken «avhør på stedet» er det mange utfordringer man kan reflektere rundt. Størrelsen på oppgaven gjør det imidlertid nødvendig å avgrense innholdet. Fokuset i oppgaven vil ikke være på den praktiske gjennomføringen av avhøret. Videre vil jeg ikke fokusere på det formelle ved avhøret, samt kvaliteten av avhørene som blir tatt på stedet. En relevant utfordring som kan tenkes å drøftes her, er morens tilstand i et psykologisk perspektiv og hvilke utfordringer som kan oppstå ved avhør av traumatiserte vitner. På bakgrunn av størrelsen på oppgaven velger jeg å ikke fokusere på dette.

Fokuset i oppgaven vil være på utfordringene jeg følte mest på ved mitt møte med moren. Jeg følte at avhøret forringet det relasjonelle møte med moren, og følgelig vil jeg gå i dybden på hvordan straksavhør kan påvirke det relasjonelle møte med publikum. Videre vil jeg se nærmere på kontaktetableringen ved avhør på stedet, da jeg følte det var utfordrende å etablere god kontakt og relasjon under de nevnte omstendighetene.

Initialfasens viktigste tidsrom

I de senere år har vi sett et stadig økende fokus på straksetterforskning. Politiarbeid på stedet ble innført som en del av etterforskningsløftet av Politidirektoratet i 2016, hvor det overordnede målet var en økt standard for etterforskningsfeltet i Norge (Politidirektoratet, 2016, s. 8). PPS handler om at ordenspatroljene skal løse flest mulig arbeidsoppgaver på stedet, og etter handlingsplanen skal arbeidsmetoden medføre økt effektivitet og kvalitet på arbeidet, samt forbedret publikumsservice (Politidirektoratet, 2016, s. 27). PPS handler blant annet om at patroljene skal sikre spor på stedet, gjennomføre åstedsundersøkelser, sjekke opplysninger via mobile enheter og ta avhør på stedet med lydopptak (Bjerknes & Fahsing, 2018, s. 381). Proposisjon 61 synliggjør arbeidsformens forankring i de politiske behovene for et mer effektivt politiarbeid ute på stedet (Justis- og beredskapsdepartementet, 2015, s. 15). Det fremgår i proposisjonen at det er ønskelig at mer politiarbeid skal utføres av patroljene på stedet for å oppnå en mer effektiv oppklaring av saker, og at større innsats på stedet skal lette arbeidet, frigjøre kapasitet og gi en bedre polititjeneste ovenfor innbyggerne (Justis- og beredskapsdepartementet, 2015, s. 15).

En fordel ved PPS, er muligheten for bevissikring i «*den gylne timen*». Den gylne timen er et begrep som illustrerer initialfasens viktigste tidsrom i en etterforskning, hvor politiet bør foreta flest mulige tiltak for å øke sjansen for oppklaring i saken (Bjerknes & Fahsing, 2018, s. 380). Kriminaltekniske spor bør sikres før de kan reduseres eller ødelegges av tid, klimatiske forhold, eller ved bevisste eller ubevisste menneskelige handlinger (Hamremoens, 2016, s. 25). Videre bør de involverte bli avhørt så tidlig som mulig, spesielt eventuelle vitner. Dersom et vitne ikke blir avhørt på stedet, kan personen få mulighet til å snakke med andre, noe som kan bli et problem i en eventuell rettssak senere (Magnussen, 2019, s. 117). En annen utfordring ved å vente med avhøret, er at minnene svekkes over tid (Magnussen, 2019, s. 47). Hvor lenge man husker en hendelse vil variere. Hovedessensen er imidlertid at alle minner blekner med tiden, og derfor er det viktig å avhøre de involverte mens hendelsen sitter ferskt i minne. I mitt avhør av moren på stedet, snakket vi blant annet om hvordan stemningen i huset hadde vært den morgenen og hva de involverte personene hadde sagt til hverandre. Dersom moren fikk disse spørsmålene flere dager, kanskje uker etter hendelsen, ville det trolig vært vanskeligere å gjenfortelle i detalj. Slike hverdagslige hendelser blir nemlig ofte glemt innen kort tid (Magnussen, 2019, s. 48). Dersom moren ikke hadde blitt avhørt på stedet, kunne det

også ført til indirekte eller direkte påvirkning av andre. Hun kunne fått mulighet til å snakke med de involverte, og følgelig kunne risikoen for påvirkning fra de involverte partene økt.

Det er altså mange fordeler ved å foreta straksavhør. Det økte fokuset på PPS og straksavhør har medført høyere kvalitet i initialfasen av straffesaker over tid, noe som blant annet gjenspeiles ved dommer der det vises til at straksavhøret har hatt direkte innvirkning på utfallet av saken (Politidirektoratet, 2017, s. 13). Ved blant annet mishandling i nære relasjoner, finnes det fenomenkunnskap som taler for at straksavhør er helt avgjørende for å bygge sak, og ved slike tilfeller er det følgelig tungtveiende etterforskningsmessige hensyn som tilsier at det bør bli tatt straksavhør (Riksadvokaten, 2008). Til tross for de mange fordelene for straffesaken, er spørsmålet dog om etterforskningsmessige hensyn alltid skal gå fremfor ivaretagelse av andre mer presserende behov hos det mennesket politiet er i kontakt med.

Politiets møte med publikum

Til tross for at det følte utfordrende å foreta avhøret av moren på stedet under de nevnte omstendighetene, fikk jeg gjennomført det. Jeg spurte moren om viktige temaer og fikk innhentet relevant informasjon til saken. Straffeprosesslovens (1986) § 226, bokstav a og b, sier at målet er å innhente «... nødvendige opplysninger for å avgjøre spørsmålet om tiltale, og å tjene som forberedelse for rettens behandling av spørsmålet om straffeskyld og eventuelt spørsmålet om fastsettelse av reaksjon...». Sett fra et politifaglig perspektiv, følte jeg meg fornøyd. Jeg arbeidet effektivt på stedet, og fikk innhentet viktig informasjon til den videre etterforskningen. I ettertid fikk jeg imidlertid en dårligere følelse etter mitt møte med moren. Jeg følte at fokuset primært ble på avhøret og det politifaglige, og følgelig at det relasjonelle aspektet ble nedprioritert. Hva er det politiet egentlig ønsker å oppnå ved et slikt møte? Er det å få mest mulig relevant informasjon ut av vedkommende, eller er det å få god kontakt med personen slik at de sitter igjen med et godt inntrykk? Det er viktig at politiet viser effektivitet og kompetanse, og har fokus på informasjonsinnhenting. På en annen side handler politiarbeidet også om å skape gode relasjoner med publikum, og drive tillitsskapende arbeid (Lie, 2015, s. 201). På grunn av det høye kravet til å være effektiv på stedet, følte jeg at det ikke var rom nok til å prioritere tillitsskapende arbeid og relasjonsbygging. Hvilke konsekvenser kan det egentlig medføre dersom dette aspektet blir nedprioritert?

Økt publikumsservice?

En stor del av hverdagen til politiet handler om å møte andre mennesker og være i en ansikt-til-ansikt-relasjon (Hoel, 2013, s. 29). Uansett om politiet driver forebyggende politiarbeid, ordenstjeneste eller etterforskning, starter politiarbeidet uansett i møte med mennesker (Hoel, 2013, s. 29). I analysen av politiarbeid på stedet fremheves relasjonsperspektivet, hvor det vektlegges at PPS skal føre til økt publikumsservice (Politidirektoratet, 2015, s. 27).

Straksavhøret kan oppleves som en god service for publikum ved mange saker. Det kan føre til at de føler seg sett og hørt i saken, og at de blir tatt på alvor. Men følte moren virkelig det? Moren gav uttrykk for at hun ikke ønsket å foreta avhøret. Hun virket ikke i stand til det, og hun ønsket å dra avgårde til sykehuset. Følte moren da at det var god publikumsservice? Trolig ikke.

Satt på spissen, så følte jeg at jeg brukte moren som et slags «objekt» i etterforskningen. Det kan tenkes at en mulig utfordring ved PPS, er at man kan begå «det instrumentelle mistaket». Det instrumentelle mistaket er et uttrykk som ble lansert av Hans Skjervheim (1926-1999), i sitt essay fra 1972. Det instrumentelle mistaket er handlinger hvor mennesker blir brukt som et middel for å nå målet (Christoffersen, 2011, s. 53-54). Når fokuset på effektivitet blir for høyt kan det føre til at politiet bruker publikum som et middel for å nå målet, hvor målet er å utføre flest mulig etterforskningsskritt på stedet. For å kunne forstå hva som menes med uttrykket, fremhever Christoffersen (2011) at man må skille mellom *poiesis* og *praxis* (s. 54). Enkelt fortalt omhandler *poiesis* den relasjonen som oppstår når en person vil gjøre noe med en gjenstand, ting eller situasjon for å frembringe et produkt. På den andre siden omhandler *praxis* når relasjonen kommer til uttrykk ved at begge partene handler sammen. Det instrumentelle mistaket oppstår når *poiesis* blir den mest dominante måten å forholde seg til andre mennesker på (Christoffersen, 2011, s. 54). Ved mitt møte med moren var fokuset primært på avhøret som skulle bli gjennomført. Man kan da si at moren ble brukt som en slags gjenstand for å frembringe et produkt, hvor produktet var avhøret. Når politiet driver PPS, brukes det ofte sjekklister over tiltak som må gjennomføres. Satt på spissen, følte jeg at avhøret av moren bare ble en del av denne sjekklisten. Til tross for gode og oversiktlige sjekklister, er det imidlertid viktig å huske at vi jobber med mennesker. Mennesker som kanskje opplever den verste dagen i sitt liv. Derfor er det viktig å prøve å unngå at man begår

det såkalte instrumentelle mistaket. Man må prioritere tid på å skape en relasjon hvor begge partene samhandler, og målet bør alltid være at man skal skape en «treleddet relasjon».

En treleddet relasjon er også et uttrykk utviklet av Skjervheim (Christoffersen, 2011, s. 56). Han fremhever at man bør tilstrebe å ivareta tre ledd når man er i en relasjon. De to første leddene, er begge partene i relasjonen. I denne sammenhengen er det altså meg som politistudent, og moren som skal bli avhørt. Det tredje leddet omhandler den felles forståelse av temaet. Vi må altså komme på samme bølgelengde, hvor vi har en lik forståelse av situasjonen og hva som skal foregå. Ved mitt møte med moren, følte jeg imidlertid ikke at vi fikk denne felles forståelsen. Jeg brukte ikke god nok tid på å forklare hvorfor jeg ønsket avhøret og hva som skulle foregå. Derfor ble det trolig mer en «toleddet relasjon». Faren ved en toleddet relasjon er at den ene parten ikke føler seg hørt eller sett, noe som kan medføre at publikum får et inntrykk av dårlig publikumsservice (Christoffersen, 2011, s. 56). Hvis man klarer å etablere den treleddede relasjonen derimot, kan det føre til at publikum opplever at politiet forstår dem, noe som igjen kan medføre en følelse av god publikumsservice. Til tross for mange arbeidsoppgaver på stedet, bør man som politi derfor alltid tilstrebe å oppnå en treleddet relasjon. Ved mitt møte med moren burde jeg med fordel brukt mer tid på å skape en felles forståelse ved å være mer forklarende. Senere i oppgaven vil jeg se nærmere på flere fordeler ved å investere mer tid på å være forklarende ovenfor publikum, til tross for høyt tidspress på stedet.

Tillit til politiet:

Ved mitt møte med moren, følte jeg altså at hun ble brukt som et slags objekt i etterforskningen. Jeg satt igjen med en følelse av at moren ikke fikk et godt inntrykk av politiet. Politiet i Norge er en etat som nyter godt av høy tillit fra befolkningen (Lie, 2015, s. 200). Til tross for at politiet generelt har høy tillit, lurer jeg imidlertid på hvor stor betydning slike enkeltmøter med publikum har. Kan mitt møte med moren være med på at hun får svekket tillit til politiet? Under mitt møte med moren, viste jeg effektivitet og kompetanse. Spørsmålet er imidlertid hva publikum legger vekt på ved sitt møte med politiet. Skapes tilliten dersom politiet er effektive og kompetente, eller når de er respektfulle, empatiske og forklarende?

Norge har lenge vært blant landene i verden med høyest grad av tillit og samfunnsengasjement (Wollebæk, Enjolras, Steen-Johansen & Ødegård, 2012, s. 5). På en annen side fremhever Thomassen (2017) at forskning har vist at graden av tilfredshet med kontakten med politiet kan ha en betydelig innvirkning på tilliten publikum får til politiet (s. 29). Hvert år er det mange som kommer i kontakt med politiet, og denne kontakten kan ha stor innvirkning på tilliten, eller mistilliten de får til politiet. Tillit mellom politi og publikum er viktig av flere grunner. Liv Finstad (2013) fremhever at den polisiære virksomheten i Norge bør være et samarbeidsprosjekt mellom politi og publikum, hvor idealet er at politiet skal virke i samspill med publikum (s. 178). Publikum anses ofte som politiets viktigste ressurs, ved at de kontakter politiet ved behov, ved at de kommer med opplysninger, og ved at de reagerer positivt i nærvær av politiet (Finstad, 2013, s. 178). Her ser vi altså hvor viktig det er å etablere tillit. Det viser seg imidlertid å være enklere å svekke tillit enn å øke tillit. Effekten av kontakterfaringen på tilliten til politiet anses ofte som asymmetrisk, fordi negative opplevelser med politiet har større effekt enn positive opplevelser (Skogan, 2006). Derfor er det avgjørende at politiets fokus er på god kvalitet i møtene med publikum, for å hindre tillitsreduksjon (Berge, 2015, s. 79). Ut fra søk i politiets registre, kunne det tyde på at mitt møte med moren var hennes første møte med politiet. Hennes følelse av tilfredshet etter kontakten kan dermed ha betydelig innvirkning på tilliten hun får til politiet i ettertid. Dersom moren sitter igjen med en dårlig opplevelse etter avhøret, er det følgelig nærliggende å tro at det kan ha vært med på å svekke hennes tillit til politiet.

Tillit er imidlertid et sammensatt begrep. Det har både et instrumentelt og prosessuelt aspekt (Sunshine & Tyler, 2003). Fra et instrumentelt perspektiv handler det om borgernes syn på hvor effektive og kompetente politiet fremstår i forbindelse med kriminalitetsbekjempelsen. Sett fra et prosessuelt perspektiv derimot, handler det om hvordan politiet opptrer i møte med publikum. Den underliggende antakelsen ved det prosessuelle aspektet, er at tilliten vil bli styrket dersom politiet fremstår som rettferdige, upartiske, respektfulle og forklarende i møte med publikum (Egge & Ganapathy, 2012, s. 63). I en analyse av kontakterfaring og tillit til politiet, fremgår det at det prosessuelle aspektet er gjennomgående funnet å bety mer enn det instrumentelle aspektet ved møtet (Thomassen, 2017, s. 32). Thomassen (2017) mener at det er for liten bevissthet omkring betydningen av det prosessuelle aspektet i møte med andre mennesker (s. 41). Ut fra analysen fremheves det at møtet mellom politi og publikum helt klart teller, og at publikums opplevelse av kontakten og måten de blir behandlet på har direkte effekt på tilliten til politiet. Han trekker frem at en manglende forståelse av hvordan politiets

opptreden kan påvirke publikums tillit og vilje til å samarbeide, kan føre til at man nedprioriterer aktivitet som potensielt kunne bidratt til å bevare tilliten (Thomassen, 2017, s. 41).

Med mange arbeidsoppgaver på åstedet og ofte knappe ressurser, kan det være fristende å nedprioritere det relasjonelle aspektet, og kutte ned på det som ikke ses på som strengt nødvendig, slik som å snakke med publikum og bruke tid på å forklare valg og beslutninger (Thomassen, 2017, s. 41-42). Ved å kutte ned på slik aktivitet, kan det på kort sikt fremstå kostnadseffektivt, men på lang sikt vil det derimot kunne redusere politiets effektivitet. Den polisiære virksomheten i Norge bør som tidligere nevnt ses på som et samarbeidsprosjekt mellom politi og publikum, og derfor er det viktig å fremme og prioritere prosessuelt godt politiarbeid (Finstad, 2013, s. 178). Jeg har selv erfart flere oppdrag hvor jeg har møtt personer som er lite samarbeidsvillige ovenfor politiet. Når vi møter personer som ikke ønsker å samarbeide, er det sjeldent vi får gjort jobben vår på en god måte. De oppdragene jeg har vært på hvor de involverte ikke ønsker å samarbeide, er oftest de oppdragene som absolutt tar lengst tid. Berge (2015) sin studie, viser at publikums tillit til politiet har en helt avgjørende rolle for at politiet skal kunne utføre arbeidsoppgavene på en best mulig måte (s. 79). Flere av intervjuobjektene i studien, mener at arbeidet politiet gjør må utføres i samspill med publikum for å lykkes (Berge, 2015, s. 30). Lie (2015) fremhever også at et effektivt politi er helt avhengig av at publikum samarbeider med politiet (s. 200). Ved å kutte ned på tillitsskapende arbeidet, kan det altså trolig redusere politiets effektivitet over tid, og følgelig tror jeg Thomassen (2017) har rett da han fremhever at politiet i høyere grad bør prioritere prosessuelt godt politiarbeid (s. 41).

Kontaktetablering «på stedet»

Jeg har ingen fasit om hvorvidt avhøret av moren burde blitt tatt på stedet eller ikke. Ut fra min opplevelse, følte jeg dog at avhøret burde blitt tatt senere under roligere omgivelser. Ved dette tilfelle, fikk vi derimot beskjed av etterforskningsseksjonen at det var ønskelig med et avhør av moren. Når det først blir bestemt at avhøret skal tas, må man gjøre det beste ut av situasjonen selv om man ikke nødvendigvis er helt enig i beslutningen. Til tross for at det skal bli tatt et avhør, trenger det imidlertid ikke å gå på bekostning av det relasjonelle aspektet. Avhøret kan også være en gyllen mulighet til å skape god relasjon og kontakt med personen.

Men dette kan imidlertid være enklere sagt enn gjort. Da jeg avhørte moren på stedet under de nevnte omstendighetene, følte jeg at det var krevende å skape god kontakt og relasjon. På bakgrunn av denne erfaringen, ønsker jeg å reflektere rundt hva som kan føre til en god kontaktetablering ved avhør på stedet, når situasjonen er preget av høyt tidspress og hvor personen er i en form for krise.

Et avhør kan bli illustrert som en avhørsmodell hvor avhøret er delt inn i ulike faser (Bjerknes & Fahsing, 2018, s. 195). Kontaktetableringen inngår som fase to i avhørsmodellen, hvor målet er å skape god relasjon, kontakt og tillit til den avhørte (Bjerknes & Fahsing, 2018, s. 216). Her ser vi at relasjonsperspektivet inngår i selve avhøret. Når man står ute på åstedet med høyt tidspress, forstyrrende elementer og mange arbeidsoppgaver som skal gjøres, kan det imidlertid føles utfordrende å sette av tid til en god kontaktetablering. Brun (2020) fremhever at flere av de som har vært med på implementeringen av PPS, har spurt seg selv i ettertid om man har blitt for opptatt av effektiv innhenting av informasjon og at man følgelig kan glemme den viktige kontaktetableringen (s. 9).

Jeg har selv både gode og dårlige erfaringer med kontaktetablering ved straksavhør. Mitt avhør av moren, var en av de mindre gode erfaringene. Jeg følte at det var utfordrende å sette av tid til kontaktetableringen, da tidspresset var så stort. Morens tilstand var også med på å skape utfordringer, da jeg fikk en følelse av at hun ikke ønsket å bli avhørt. Jeg følte at det beste for moren var om jeg gjennomførte avhøret fortest mulig. Med denne tankegangen i bakhodet, medførte det at kontaktetablering ubevisst ble nedprioritert. Dette medførte imidlertid utfordringer underveis i avhøret. Moren forklarte seg kort og enkelt, og jeg merket at vi ikke fikk den gode flyten i samtalen. Derfor ønsker jeg å reflektere rundt denne erfaringen, og se på hva jeg kunne gjort annerledes for å tilstrebet en bedre kontaktetablering under de nevnte omstendighetene.

For å kunne se nærmere på hvordan etablere god kontakt ute på åstedet, er det først viktig at man har en forståelse av hva kontaktetablering er. Det kan imidlertid være vanskelig å finne en klar definisjon på hva kontaktetablering egentlig innebærer. Forståelsen av hva som ligger i begrepet vil avhenge av hvilket faglig ståsted man ser det fra, men felles handler det om at den profesjonelle part skal forsøke å skape en relasjonell kontekst som får den andre til å føle seg mest mulig komfortabel (Risan, 2017, s. 16). Målet med god kontaktetablering er at man skal skape klima for god mellommenneskelig kommunikasjon, som videre skal føre til at

personen forklarer seg fritt og selvstendig (Bjerknes & Fahsing, 2018, s. 216). Tidligere forskning har imidlertid også kommet frem til at god kontaktetablering kan føre til at personen husker mer detaljert fra hendelsen. Collins, Lincoln og Frank (2002) gjennomførte en studie som så på sammenhengen mellom kontaktetablering og informasjonsinnhenting i avhør. Resultatet viste at de som ble utsatt for god kontaktetablering husket flere og mer nøyaktige detaljer (Collins et al., 2002). Med andre ord vil altså en god kontaktetablering kunne gi flere positive gevinster for informasjonsinnhenting under avhøret, både ved at personen forklarer seg mer fritt og selvstendig, og ved at personen kan huske mer detaljert fra hendelsen.

Hvordan prioritere kontaktetableringen?

Målet ved god kontaktetablering er altså at man blant annet skal etablere god relasjon og tillit (Bjerknes & Fahsing, 2018, s. 216). Det kan derimot føles utfordrende å etablere god relasjon og tillit på kort tid. Det kan føles ut som store og overfladiske ord som er vanskelig å oppnå når man står på åstedet, og da er ofte veien kortere til å nedprioritere kontaktetableringen. Derfor ønsker jeg å reflektere rundt noen mer konkrete tiltak som kan medføre en god nok kontaktetablering på stedet. Jeg ønsker altså å se litt vekk fra de «store» målene, som omhandler at man skal etablere tillit og relasjon, og bryte det ned til mindre og mer konkrete tiltak.

I masteroppgaven til Ingar Brun (2020), foretar han intervju av syv polititjenestepersoner hvor han forsøker å finne ut hvilke atferdsmessige faktorer som fører til en vellykket kontaktetablering på stedet (s. 3). Flere av intervjuobjektene i masteroppgaven sa at kontaktetableringen ofte blir nedprioritert på grunn av tidspress, forstyrrelser på stedet og en forventning om rask gjennomføring og høy effektivitet (Brun, 2020, s. 70). Her trekkes det frem de samme utfordringene jeg følte på, fordi jeg syntes det var utfordrende å sette av god nok tid til kontaktetableringen. Brun (2020) fremhever imidlertid flere tiltak som erfaringsvis har fungert bra for polititjenestepersonene, til tross for høyt tidspress på åstedet.

Et av funnene som var gjentagende, var hvordan polititjenestepersonene opplevde trygghet som en grunnleggende del av kontaktetableringen ute på stedet (Brun, 2020, s. 71). Den fremtredende måten å skape trygghet på, var gjennom å forklare rammene for avhøret. Ved å forklare, søkte de å skape forutsigbarhet og oversikt for den avhørte (Brun, 2020, s. 71).

Bjerknes og Fahsing (2018) trekker også frem at en viktig del av kontaktetableringen omfatter å forklare rammene for avhøret, og på denne måten skape forutsigbarhet (s. 216). Det trekkes videre frem at det er viktig å metakommunisere, som handler om å kommunisere om selve samtalen og relasjonen (Bjerknes & Fahsing, 2018, s. 216). Vanderhallen og Vervaeke (2014) fremhever at kontaktetablering i avhør bør bli sett opp mot arbeidsalliansen man klarer å skape i avhøret. Med arbeidsallianse, menes et begrep fra terapeutisk tradisjon hvor man ønsker å oppnå et godt samarbeid med den andre parten (Brun, 2020, s. 17). Arbeidsalliansens mål er å skape en felles forståelse, hvor politiet og den avhørte er enige om målet ved samhandlingen, samt har en felles enighet om selve prosessen som skal foregå (Brun, 2020, s. 17). Da jeg skulle avhøre moren, forklarte jeg at det ville være til stor hjelp for etterforskningen dersom vi fikk tatt avhøret. Jeg kunne imidlertid med fordel brukt enda mer tid på å tydelig forklart rammene for avhøret. Jeg følte at vi ikke fikk en felles forståelse på hvorfor jeg faktisk ønsket avhøret, og hvordan avhøret ville foregå. Dersom jeg innledningsvis hadde vært mer tydelig på dette, kunne det trolig medført en økt fellesskapsfølelse og økt forutsigbarhet for moren, og følgelig mer trygghet i avhørssituasjonen.

På den andre siden kan det oppstå nye utfordringer dersom man bruker mye tid på å skape en felles forståelse. Fellesskapsfølelsen kan bli en trussel mot politiets objektivitetskrav. Dersom man bruker mye tid på å sette seg inn i den andres situasjon, kan det bli vanskeligere å forholde seg helt objektiv under avhøret. Brun (2020) fremhever at dette kan skape et dilemma for patruljene, i forbindelse med hvor tjent de er med en jevnbyrdig og nær relasjon, eller om det kreves en grad av mental distanse for å unngå at andre gjøremål blir påvirket (s. 60). Her fremheves imidlertid ikke tryggingen i form av fysisk trygging av den avhørte. Her fremheves det i større grad trygging knyttet til selve avhørsprosessen, hvor målet er å skape en felles forståelse av avhørssituasjonen, og slik skape trygghet, ro og forutsigbarhet. Det er altså viktig å ha et profesjonelt syn på kontaktetableringen. Målet er å skape en felles forståelse av situasjonen, hvor man må sette seg inn i den andres situasjon. Dette må imidlertid gjøres uten at man blir følelsesmessig involvert, fordi man som politi alltid skal tilstrebe å ha et objektivt syn under etterforskningen (Straffeprosessloven, 1981, § 55a).

Et annet gjennomgående funn i masteroppgaven til Brun (2020), var at intervjuobjektene gjennom ulike væremåter forsøkte å oppnå god kontakt (Brun, 2020, s. 70). Flere nevnte at man bør tilpasse sin egen adferd i møte med den som skal avhøres på stedet. Tilpasningen

handler om en endring av egen adferd, for å skape en likeverdig og nærere plattform for kommunikasjon (Brun, 2020, s. 72). På samme måte nevner også Hoel (2019) at når politiet møter andre mennesker, bør man gå ut av sin egen kropp og forlenge seg selv mot den andre personen, for å kunne uttrykke seg selv best mulig som et medmenneske (s. 152).

Mentalisering er også en viktig egenskap som kan knyttes tett opp mot dette. Brun (2020) trekker frem at mentalisering er en egenskap som vi oftest gjør automatisk uten å tenke over det (s. 19). Det handler om å tilpasse seg ovenfor den andre personen, ved å blant annet lytte til hva som blir sagt, samt observere toneleie, mimikk og kroppsspråk.

Mentaliseringsprosessen omfatter det å forstå den andre personen og hva personen forsøker å formidle. Dersom kommunikasjonen føles utfordrende bør man altså justere sin egen adferd, og slik kan man bedre kommunikasjonen med personen (Brun, 2020, s. 19).

Her har jeg fremhevet noen av tiltakene som var gjennomgående fra funnene ved masteroppgaven til Brun (2020). Her har kontaktetableringen blitt brutt ned til noen mer konkrete tiltak som kan være med på å etablere god kontakt under utfordrende omstendigheter. Kanskje det holder å sette av noen minutter på å være enda mer forklarende og tilpasse sin egen adferd ovenfor den avhørte. Kanskje dette i seg selv medfører en god nok kontaktetablering ved avhør som tas på stedet under høyt tidspress. Det er klart at det er mer utfordrende å etablere god kontakt ved avhør på stedet, fremfor avhørene som blir tatt inne på politistasjonen under rolige omgivelser og med god tid. Spørsmålet som er verdt å stille seg er dermed hva som egentlig anses som «god nok» kontaktetablering ut fra forutsetningene på stedet. Dersom man tenker at kontaktetableringen krever veldig lang tid, fordi man skal skape god relasjon og tillit, kan valget om å nedprioritere kontaktetableringen trolig bli lettere. Dersom man imidlertid tenker at man oppnår en god nok kontaktetablering ved å forklare rammene for avhøret tydelig, samtidig som man tilpasser egen adferd ovenfor personen man står ovenfor, blir kanskje kontaktetableringen sjeldnere nedprioritert.

Ved å ha en økt bevissthet omkring betydningen av en god kontaktetablering, vil det trolig være med på at man investerer mer tid på kontaktetableringen under avhør på stedet. God kontaktetablering kan medføre store fordeler for selve informasjonsinnhenting under avhøret. God kontaktetablering gir imidlertid ikke bare fordeler ved selve gjennomføringen av avhøret. Det kan også føre til at personen sitter igjen med en bedre opplevelse etter sitt møte med politiet, og følgelig kan det også trolig medføre økt tillit på lang sikt.

Når politiet møter mennesker i krise, er det viktig å tenke gjennom hva man faktisk ønsker å oppnå med møtet. Ønsker man at personen skal sitte igjen med et godt inntrykk, eller at man som avhører skal nå sitt mål om å innhente mest mulig informasjon? Min mening er at man bør tilstrebe å oppnå begge aspektene. Til tross for at man er på en alvorlig hendelse hvor sterke etterforskningsmessige hensyn må ivaretas, mener jeg at det relasjonelle aspektet alltid bør bli prioritert til en viss grad. Dersom man ikke har tid til å trygge personen og forklare hva som vil foregå, mener jeg at man i utgangspunktet ikke har tid til å foreta avhøret. En av intervjuobjektene i masteroppgaven til Brun (2020) fremhevet at dårlig tid er som gift for kontaktetableringen, og at det helt klart gjennomsyret den videre avhørsprosessen (s. 51). Dersom det er et slikt tidspress, er det altså viktig at man likevel setter av noe tid til kontaktetableringen. Man bør da «sette på håndbrekket» og «ta et skritt tilbake» (Brun, 2020, s. 51).

Metode og avslutning

Gjennom refleksjon av mine subjektive erfaringer ved oppdraget, sett opp mot relevant litteratur, ønsket jeg å få en mer nyansert forforståelse rundt temaet «avhør på stedet», og hvordan avhøret kan påvirke politiets møte med publikum. Olsvik (2013) trekker frem at forforståelse er slik man har forstått en hendelse, før man analyserer og tolker den (s. 111). Jeg har valgt å skrive oppgaven som et vitenskapelig essay, fordi et essay er en personlig tekst hvor man reflekterer over egen erfaring for å skape en dypere forståelse (Bech-Karlsen, 2003, s. 19).

For å lære hvordan jeg skulle skrive et vitenskapelig essay, benyttet jeg litteraturen til Olsvik (2013) «Vitenskapsteori for politiet», Bech-Karlsen (2003) «Gode Fagtekster: Essayskriving for begynnere», og Dalland (2017) «Metode og oppgaveskriving». Ved å se på relevant teori førte det til at jeg kunne tolke og reflektere over erfaringen fra mitt møte med moren. En slik prosess kalles for «den hermeneutiske spiral» (Dalland, 2017, s. 46). Prosessen med å skrive et vitenskapelig essay har vært lang og krevende. Synspunktet jeg har hatt, har blitt utfordret underveis. Jeg har utfordret min forforståelse av oppdraget ved hjelp av ny kunnskap, og derfor kan jeg kalle skriveprosessen for en hermeneutisk prosess (Dalland, 2017, s. 45).

Jeg ønsket å skrive et vitenskapelig essay, fordi avhøret av moren førte til en dårlig magesfølelse i ettertid og mange spørsmål. Jeg følte at det var uhensiktsmessig å ta avhøret når moren var i den nevnte tilstanden og under de nevnte omstendighetene. Tidligere stilte jeg spørsmålet om det er slik at etterforskningsmessige hensyn alltid skal gå fremfor ivaretagelse av andre mer presserende behov hos det mennesket politiet er i kontakt med. Jeg har ingen fasitsvar, men selv så føler jeg at morens behov i denne saken burde overgå de politifaglige hensynene. Spesielt etter å ha reflektert omkring betydningen av et godt relasjonelt møte med publikum. Dersom det imidlertid hadde vært en annen type straffesak, kunne hensynene blitt veid annerledes. Som tidligere nevnt, finnes det fenomenkunnskap som taler for at straksavhør er avgjørende for å bygge straffesak ved blant annet saker som omhandler mishandling i nære relasjoner. Ved voldshendelsen mellom far og sønn, føler jeg imidlertid at gevinsten ved å foreta avhøret av moren var for lav sett opp mot morens behov. Hun virket ikke i stand til å ta avhøret og hun gav uttrykk for at hun ikke ønsket det, fordi hun ville dra avgårde til sykehuset. Vår jobb som helhetsorienterte politifolk, er ikke kun å tilrettelegge for en effektiv etterforskning i etterkant av initialfasen. Politiet skal også ivareta menneskene de møter på en god måte, og opptre slik at man oppnår både respekt og tillit, noe som også er lovpålagt (Politiinstruksen, 1990, § 4-1). Min mening er dermed at avhøret med fordel kunne blitt tatt senere på politistasjonen, under roligere omgivelser. Risikoen for at hun hadde glemt noe, eller at hun blir påvirket av andre kunne økt, men dersom avhøret hadde blitt foretatt de nærmeste dagene etter hendelsen tror jeg likevel at målet ved avhøret kunne blitt oppnådd.

I oppgaven har jeg sett nærmere på hvordan avhøret forringet det relasjonelle aspektet ved mitt møte med moren. På bakgrunn av det høye tidspresset, og et høyt krav om å være mest mulig effektiv på stedet, medførte det at moren ble brukt som et slags objekt i etterforskningen. Satt på spissen, ble hun bare en del av den lengre sjekklisen av oppgaver som skulle gjøres. Det å vise empati, medfølelse og generelt bare være et godt medmenneske i en vanskelig situasjon, ble mer eller mindre nedprioritert. Underveis i refleksjonen har jeg forstått at dersom slik aktivitet blir nedprioritert, kan det medføre konsekvenser på lang sikt. Det kan medføre at publikum sitter igjen med en følelse av dårlig publikumsservice, og i verste fall at de får svekket tillit til politiet, og følgelig få konsekvenser for det store samarbeidsprosjektet.

Ved denne saken ble det imidlertid bestemt at avhøret skulle bli foretatt, og følgelig ønsket jeg å reflektere rundt hvordan man kan etablere god kontakt med personer i krise, på åsteder

preget av høyt tidspress. Gjennom refleksjonen har jeg sett hvordan det relasjonelle og det politifaglige aspektet ved et avhør ikke står alene, men hvordan de kan gå mer hånd i hånd. Neste gang jeg skal ta avhør på stedet under høyt tidspress, kommer jeg til å være mer bevisst på hvordan jeg skal ivareta både det relasjonelle og det politifaglige aspektet på best mulig måte. Jeg har lært at man tjener mye på å investere noe mer tid til kontaktetableringen. Jeg har lært å se på kontaktetableringen som noen mindre og mer konkrete tiltak som kan gjøres, fremfor en mer overfladisk forståelse av begrepet.

Jeg håper mine refleksjoner kan medføre en økt bevissthet omkring utfordringene som kan oppstå ved avhør på stedet, samt en dypere forståelse om hva politiet kan gjøre for å ivareta relasjonsperspektivet til tross for åsteder preget av høyt tidspress. Kort oppsummert tror jeg det handler om å sette av noe tid. Tid til å forklare. Tid til å trygge. Tid til å skape ro i en ellers uoversiktlig situasjon. Jeg håper også at refleksjonen har medført en liten tankevekker når det gjelder vurderingen om et straksavhør skal tas eller ikke. Som tidligere nevnt, føler jeg at avhør på stedet har blitt en mer eller mindre standardisert oppgave som ofte gjøres uten ytterligere helhetsvurderinger. Kanskje vil denne refleksjonen medføre en økt bevissthet omkring de ulike hensynene som bør ivaretas, og følgelig medføre at etterforskningshensynene oftere blir vurdert opp mot andre mer presserende behov hos personen politiet står ovenfor i den aktuelle situasjonen.

Litteraturliste:

- Bech-Karlsen, J. (2003). *Gode fagtekster: Essayskriving for nybegynnere*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bjerknes, O. T. & Fahsing, I. A. (2018). *Etterforskning: prinsipper, metoder og praksis*. Bergen: fagbokforlaget
- Christoffersen, S. A. (Red.) (2011). *Profesjonsetikk: Om etiske perspektiver i arbeidet med mennesker* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving* (6. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Hamremoen, E. (2016). *Kriminalteknikk: Første enhet på åstedet*. (2.utg). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Hoel, L. (2013). *Politiarbeid i praksis. Politibetjentes erfaringer*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hoel, L. (2019). *Politiarbeid i praksis. Politibetjentes erfaringer* (2. utgave.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2015). *Endringer i politiloven mv.* (Prop. 61 LS 2014-2015). Hentet fra:
<https://www.regjeringen.no/contentassets/0f5847ca5bae4b2996b6441423e5ea09/no/pdfs/prp201420150061000dddpdfs.pdf>
- Lie, E., M. (2015). *I forkant. Kriminalitetsforebyggende politiarbeid*. (2. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk
- Magnussen, S. (2019). *Vitnepsykologi*. Oslo: Abstrakt forlag
- Olsvik, Egil H. (2013). *Vitenskapsteori for politiet*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Politidirektoratet (2015). *Analyse av politiarbeid på stedet*. Oslo: Politidirektoratet.
- Politidirektoratet. (2016). *Handlingsplan for løft av etterforskningsfeltet*. Oslo: politidirektoratet.
- Politidirektoratet (2017). *Politiets årsrapport*. Oslo: Politidirektoratet.
- Politiinstruksen. (1990). Alminnelig tjenesteinstruks for politiet (FOR-1990-06-22-396). Hentet fra: <https://lovdata.no/forskrift/1990-06-22-3963>
- Riksadvokaten. (2008). *Familievold*. (Rundskriv nr. 3/2008). Hentet fra:
<https://www.riksadvokaten.no/wp-content/uploads/2017/09/Rundskriv-2008-3-Familievold.pdf>
- Straffeprosessloven. (1986). Lov om rettergangsmåten i straffesaker (LOV-1981-05-22-25). Hentet fra: <https://lovdata.no/lov/1981-05-22-25>

Selvvalgt pensum:

- Berge, S. (2015). *Et politiblikk på tillitt – en studie av politiets publikumsrettede tillitsarbeid*. (Masteroppgave), Politihøgskolen, Oslo. (s. 1-84. 83 sider)
- Brun, I. (2020). *Kontaktetablering ved avhør på stedet: En studie om politifolks opplevelse av kontaktetablering som grunnlag for avhøret som tas på stedet* (Masteroppgave). Politihøgskolen, Oslo. (s. 1-85. 84 sider)
- Collins, R., Lincoln, R. & Frank, M. G. (2002). The Effect of Rapport in Forensic Interviewing. *An interdisciplinary journal of the Australian and New Zealand Association of Psychiatry, Psychology and Law*, 69-78. doi: 10.1375/132187102760196916 (s. 69-78. 9 sider)
- Egge, M. & Ganapathy, J. (2012). Snakk om tillit! I P. Lagestad (Red.), *Kommunikasjon og konflikthåndtering: Publikumsrettet arbeid i et politifaglig perspektiv* (s. 52-69). Oslo: Gyldendal Akademisk. (s. 52-69. 17 sider)
- Finstad, L. (2013). *Politiblikket*. Oslo: Pax. (s. 169-210. 41 sider)
- Risan, P. (2017). *Accommodating trauma in police interviews: an exploration of rapport in investigative interviews of traumatized victims*. University of Bergen, Bergen. Hentet fra: https://phs.brange.unit.no/phs-xmloi/bitstream/handle/11250/2455887/phd_kappe_risan.pdf?sequence=1&isAllowed=y (s. 3-28. 25 sider)
- Skogan, W. G. (2006). Asymmetry in the Impact of Encounters with the Police. *Policing and Society*, 16(2), 99–126. doi: <http://dx.doi.org/10.1080/10439460600662098> (s. 99-126. 27 sider)
- Sunshine, J., & Tyler, T. R. (2003). The role of procedural justice and legitimacy in shaping public support for policing. *Law & Society Review*, 37(3), 513–547. doi: <http://dx.doi.org/10.1111/1540-5893.3703002> (s. 513-547. 34 sider)
- Thomassen, G. (2017). Når politiet møter publikum. *Nordisk politiforskning*, 4(1-2017), 29-44. <https://doi.org/10.18261/issn.1894-8693-2017-01-04> (s. 29-44. 15 sider)
- Vanderhallen, M. & Vervaeke, G. (2014). Between investigator and suspect: The role of the working alliance in investigative interviewing. I R. Bull (Red.), *Investigative interviewing* (s. 63-90). New York: Springer. (s. 63-90. 27 sider)
- Wollebæk, D., Enjolras, B., Steen-Johnsen, K., & Ødegård, G. (2012). Ett år etter 22 juli: Har rosetoget gått? Oslo: ISF. Hentet fra: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kud/samfunn_og_frivillighet/rapporter/ett_aar_etter_22_juli_vr_2012_5_web.pdf (s. 5-9. 4 sider)

Totalt: 366 sider.